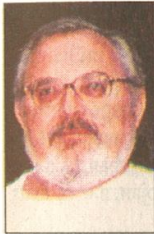

■ Gyűrődések ■

Lakatos József halála

**MÁK
FERENC**

Halottak napján otthon én is leletem a krizantémokat a szülők és a nagyszülők, az elhunyt rokonok és barátok sírjára. Csak egyetlen sírhoz nem tudtam elmenni, csak egyetlen sírhoz nem, mert azt még mindig nem találom. Ez anyai nagyapám, a moholi Lakatos József ismeretlen nyughelye. Tragédiáját a családi emlékezet így őrizte meg:

„Amikor 1944 októberében a magyar közigazgatás megszűnt, és a helyi szerbek átvették a falu vezetését, azonnal megkezdődtek a letartóztatások, a férfiak tömeges begyűjtése. Apánk önként jelentkezett a városházán, ahol a szerbek azt a bizonyos »igazoló-eljárást« lefolytatták, innen azonban már nem engedték haza. Néhány napra rá megtudtuk, hogy őt is a Hármás Iskola épületében tartották fogva. Ekkor anyánk éltel csomagolt neki, amit mi, gyerekek vittünk a fogva tartottnak. Rettenetes látvány fogadott bennünket. Az iskola két-három termébe sok száz embert zsúfoltak össze. Borzasztó volt látni az összevert, meggyölört, megkínzott embereket. Összetéptel ruháik véresek voltak, többségük már lábra sem tudott állni, ott feküdtek sorban a rothadó szalmán. Apánkat is kegyetlenül összeverték. Majdnem két hétig hardtuk naponta az ebédet, mígnem november 11-én a fegyveres örök közölték velünk: ők már nincsenek itt! Ennyit mondtak csak: nincsenek itt! Tudtuk, hogy bekövetkezett az, amitől rettegtünk. Ami-

kor anyánk hazajött, rettenetesen sírt, és azt mondta: »Isten bocsássa meg nekem, de tudom, hogy neki így a jobb! Iszonyatosan sokat szenvedett.«

Azon az éjszakán, vagy azokban a napokban Moholon 500–600 ártatlan magyar embert vertek agyon. Szentanuk mesélték el, hogy kivitték őket a Tisza-parton lévő nagyjához, és ott végeztek velük. Volt, akikt a Tiszába lőttek, a többségüket egyszerűen agyonverték. Kettlen azonban túléltek a vérengzést. Hambalkó József és társa (akinek a nevére nem emlékezek) – akiket dróttal kötöztek össze – életben maradtak, csendben kiúsztak a partra, és még akkor éjjel elvánszorogtak a közelben

lévő Bálizs Pista bácsi tanyájára, ahol két hétig rejtőzködtek. Hambalkó később Szegedre menekült, és valamikor a nyolcvanas években halt meg. Akik beszéltek vele, elmondták: a hátán látszott a forradás. Amikor a Hármás Iskolában kínozták, szabályosan szíjait hasították a hátából.

Miért kellett Moholon hatszáz magyar embert meggyilkolni? Miért került sor erre a kegyetlen megtorlásra? A magyar katonaság 1941 és 1944 között összesen három

szertet ölt meg a faluban. Közülük kettő idegen ember volt, amolyan csavargók, akik a Gubi-gödör (Kubik-gödör – M. F.) melletti vágóhíd fészerében rejtőzködtek, ahonnan rálöttek a járőröző magyar katonákra. Ők viszonozták a tüzet, és a két embert lelőtték. Nem sokkal ezután volt egy harmadik áldozat is, aki hasonló tűzharcban vesztette életét. Tudtommal rajtuk kívül senkinek nem esett bántódása. Voltak ugyan igazoltatások, voltak különböző vizsgálatok, és voltak kitelepítések, de gylkosságokra, kivégzésekre nem került sor.

Plébánosunkat, Varga Lajos atyát kegyetlenül megkínnozták, rettenetesen összeverték, a körmeit is letépték, majd elvezették az édesanyja elé, hogy megmutassák neki, mivé lett a fia, a szent ember! Nemcsak a foglyokat gyölörtek, megfélemlítették az egész falu magyarságát. Szinte nem volt család, ahonnan ne vittek volna el férfi embert, apát, fiút, férjet vagy testvért. Kivégeztek mindenkít, aki a magyarok idején hivatalt viselt, megölték a jegyzőt, és megölték Kolonics Jenőt, az akkori anyakönyvezőt is.

Hosszú hónapok múltán, egyszer az utcán végigvonuló katonai leherautó platójáról hirdették hangszórókon keresztül, hogy mostantól a magyaroknak nem eshet bántódása. Egyik szomszédunk, a Bodó Feri bácsi felülletett a parasztkocsira és kivitt a Tisza-parti szőlőjükkbe. Útközbe mutatta meg a tömegsírt: »Itt végeztek ki őket« – mondta. Nagyon magas, friss földdel befedett, dombszerű kiemelkedés volt. Úgy tudom, november sötét éjszakáin Moholon is hófehér krizantémok hullnak alá az égből.